

55877

1913

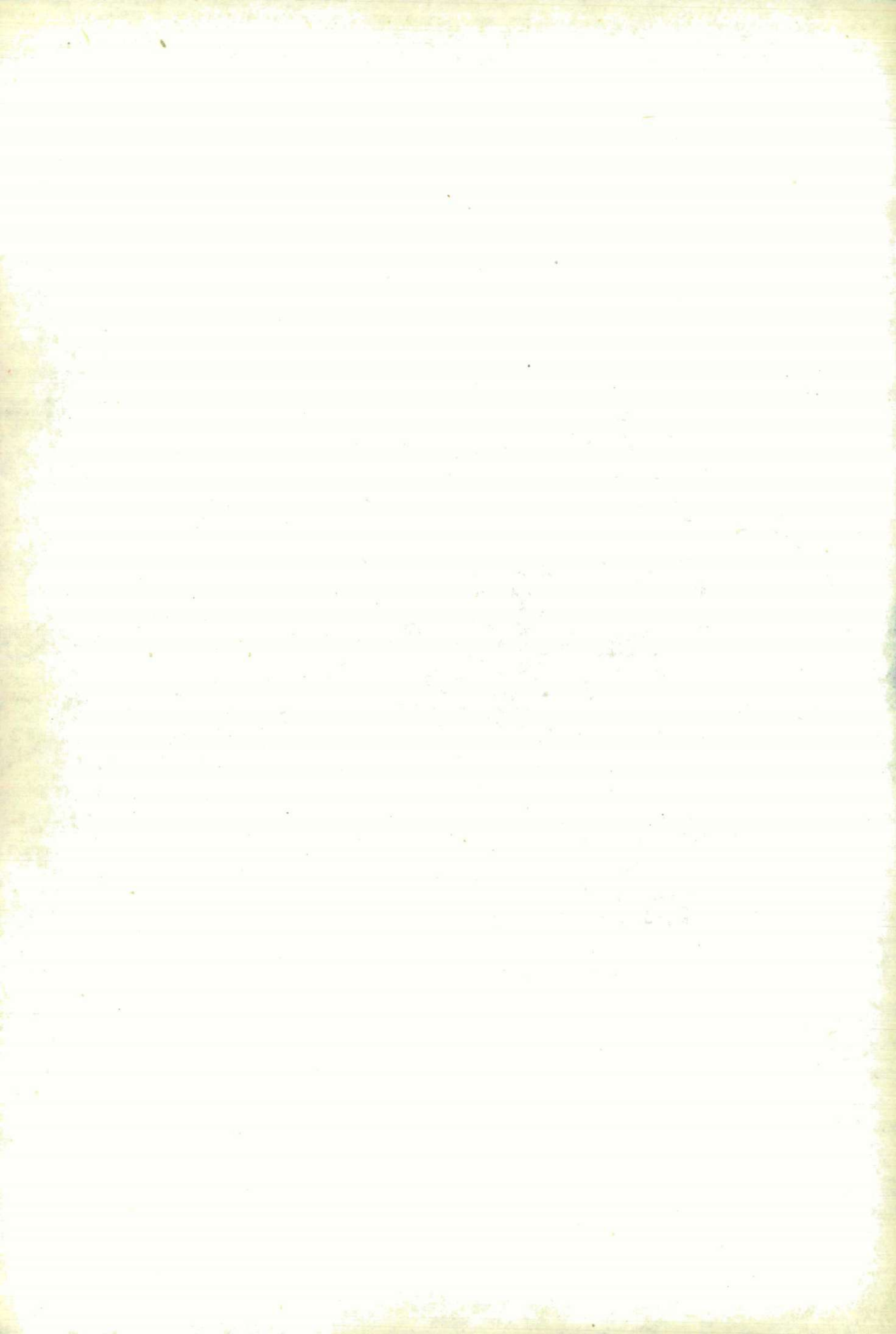
1973 DEC 2 1

BÖLCSESZ

1973/1

A József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Karának időszakos kiadványa
1973. I. szám

Főszerk.: Szendi Zoltán
Szerkesztik: Bakonyi Géza, Pál József, Szabó László
F.szerk.: Papp István
A rajzokat készítették: Csáky Lajos,
Csemniczky Zoltán, Pál Aranka főisk.hallgatók
Bratinka József egy.hallgató

T A R T A L O M

Együtt gondolkodni - együtt cselekedni

Szegedi fiatalok

Versek

A kalap /abszurd játékokcska/

Gondolatok a II. Nemzetközi Kis-
plasztikai Biennáléről

Borbás Tibor

A színházon innen és túl

Italo Calvino: A szalamanna szőlő

Folyóiratszemle

Szigeti Lajos

Bakonyi Géza

Töttös Gábor
Földvári György
Béresi Csilla

Szabó László

Pál József

Bognár Zoltán

Szabó László

fordította:
Pál József

Herczeg Zoltán
Schultheisz Gyula
Wenner Éva

EGYÜTT GONDOLKODNI - EGYÜTT CSELEKEDNI
/megjegyzések az Oktatáspolitikai Hatá-
rozattal kapcsolatban/

"A szocialista társadalom fel-
építéséért szakmájukat magas
szinten művelő, önállóan gon-
dolkodó, magukat is továbbkép-
ző, a feladatukat fegyelmezet-
ten megoldó, szocialista elkö-
telezettségű pedagógusokra van
szükség."/az MSZMP KB 1972. ju-
nius 14-15-i határozatából/

Most zajlik a követelményrendszer szerinti - a-
lapszervi, kari és egyetemi szintű - értékelése az el-
mult periódus KISZ munkájának, s éppen ezért aktuális-
nak tekinthető az a problémakör, amiről szólni kívánunk.

Nem egy ilyen taggyűlésen vettem részt, s többek
között ez indított arra, hogy a bennem fölmerült kérdé-
seket, megjegyzéseimet fölvessem a Bölcsész hasábjain.

Az egyes KISZ-tagokra lebontott, illetve a veze-
tőségekre, a KISZ-alapszervezetekre, majd az egész kar-
ra vonatkozó értékelés azért is hasznosnak mondható, mert
lényeges általánosabb kérdésekre is ráirányítja a figyel-
münket.

Az ezévi munka beütemezésénél az alapszervi vezetőségek nagyban támaszkodhattak a BTK KISZ-szervezetének munkatervére. Ez a munkaterv azoknak a különböző dokumentumoknak a felsorolásával kezdődik, amelyek alapját jelentik munkánknak: ezek szellemében kíván dolgozni a KISZ-szervezet.

Fölmerült bennem a kérdés, vajon ismerik-e, illetve kellő mértékben ismerik-e a hallgatók az itt felsorolt dokumentumokat / A KISZ VIII. Kongresszusának határozatai, Az MSZMP KB 1972. novemberi ülésének határozatai, A KISZ KB EFO irányelvei, stb./.

Ha ismerik ezeket, illetve a korábbi /Ifjúságpolitikai, Oktatáspolitikai/ határozatokat a hallgatók, vajon élnek-e a lehetőségekkel, valóban irányelv-ként használják-e őket, avagy csupán formálisan vannak jelen munkánktan az említett elvi és gyakorlati határozatok.

Hadd emeljek ki most egyet ezek közül - amely bennünket is közvetlenül érint -, az oktatáspolitikai határozatot, illetve ennek kapcsán egyet a KISZ munka területei közül: a tanulmányit.

Miért tartom szükségesnek éppen a tanulmányi munka kiemelését? Mert igen sok probléma merült fel e munkaterülettel kapcsolatban. Az értékelő taggyűléseket előkészítő pártcsoporthülésen vetődött fel az, hogyan kell értékelnünk a tanulmányi munkát.

Erre vonatkozóan helyesen került be a kari KISZ munkatervbe: "sulyozott figyelmet fordítunk a tanulmányi munka előtérbe állítására és elismerésére."

Hangsúlyoznunk kell, hogy a politikai és tanulmányi munkát nem szabad ketté választani. A tanulmányi munka egyike a legfontosabb feladatainknak, s véleményünk szerint ez egyben politikai munka is. Ezért alapvető követelmény - ha politikus, jó szakemberekké kívánunk lenni -, hogy erősítsük a tanulmányi fegyelmet karunkon. Ez azonban még nem elég. Sokan a tanulmányi munkát, csak mint a mindennapi anyag elsajátítását kezelik, holott ezt széleskörűen kell értelmeznünk.

Az évnyitó ünnepségen nem véletlenül mondotta rektorunk, Dr.Fodor Géza, hogy "Pártunk kongresszusainak határozatai egyértelműen megfogalmazzák az egyetemek tennivalóit a kommunista szakemberképzés, valamint a tudomány- és káderpolitika terén."

Csakhow megteszünk-e vajon mindent ennek érdekében?

Hogy problémák vannak a tanulmányi munkafegyelmel, és általában a tanulmányi munka helyes értékelésével, ez épp az ellenkezőjét bizonyítja ennek.

A problémák megoldása az oktatók és hallgatók kollektív összefogását követeli meg. A mi feladatunk is, hogy mint hallgatók figyelemmel kísérjük és segítsük az oktatáspolitikai határozat megvalósítását. Nekünk is érde-

künk, hogy foglalkozzunk a korszerű műveltség problematikájával.

Itt természetesen arra is gondolnunk kell, ami a lenini tanításban is megfogalmazódik: "a kommunizmust nem lehet csak tankönyvekből elsajátítani" - azaz: lássunk túl az egyetem falain, és tegyünk eleget vállalt feladatunknak - társadalmi-közéleti tevékenység területén.

Az oktatáspolitikai határozat megállapítja: "Vannak, akik vitatják és nem tartják szükségesnek a ma is létező társadalmi akciókat...Meggyőződésünk azonban, hogy ma még - s előreláthatólag hosszú ideig - szükség van a társadalom segítségére...Mindezeket nagyra értékeljük - ahogyan az egyetemi hallgatók külön foglalkozásait, korrepetáló, levelező és személyes segítséget nyújtó akcióját is. Ne gondoljuk azt, hogy ez a tevékenység egyoldalú: annak a fejlődését is előmozdítja, aki a segítséget nyújtja. Ezek a mozgalmak a bennük részt vevő egyetemi és főiskolai fiataloknak egyuttal alkalmat adnak a közösségi cselekvésre, a használni akaró értelmes életre, iskoláivá válnak az emberségre nevelésnek."

Örömmel mondhatjuk el, hogy ebben a tekintetben karunk hallgatóinak hozzáállása és munkája nem hagy kívánnivalót maga után.

Gondoljunk csak a Studium Generalera, s azokra

a hallgatókra, akik kijártak Makóra, Szentesre, Hódmezővásárhelyre, s akik itt Szegeden segítették az arrászoruló középiskolásokat, hogy megfelelő felkészültséggel indulhassanak neki a felvételi vizsgáknak. /Véleményünk szerint ez is a tanulmányi munkához tartozik!/

Szükséges emlékeztetni azokra is, akik lelkesen, önzetlenül segítenek a megye különböző általános iskoláiban. Nem egy esetben egy-egy alapszervezet vállalkozott ilyen munkára, más esetekben összegyűtemi szinten került megszervezésre az ilyen jellegű patronálás.

Ezek során Ásotthalmon, Dorozsmán, és ujabban Rösztén indultak be szakkörök, nyelvi órák. A rösztői patronálás ezek közül a legfiatalabb: ez év szeptemberében indult be. Ide nyelvszakos és irodalomszakos hallgatók járnak ki, ugyanis szaktanárihiánnyal küzd az általános iskola. Hátrányban vannak a rösztői gyerekek a városiakkal szemben, ugyanis nem tanulnak nyelveket. Most alkalmuk nyílt erre is. Az irodalomszakos hallgatóink könyvtárórát, verselemzési szakkört, klubdelutánt szerveznek és mindezt lendülettel, lelkesedéssel.

Ha nem is tudnak e hallgatók az oktatáspolitikai határozatról, akkor is ösztönösen, akaratlanul is azt valósítják meg.

Az oktatáspolitikai határozat egy további pontjában olvashatjuk: "az iskolák életét tulszabályozottság jellemzi. Az utóbbi években - elsősorban a felsőfo-

ku oktatási intézményekben - több intézkedés született a diákok önkormányzati jogainak szélesítésére. A diákokat azonban mégsem vonják be eléggé saját ügyeik intézésébe, kevés gyakorlási lehetőséget teremtenek számukra, az állampolgári tevékenységre való felkészüléshez."

Ez, sajnos - véleményem szerint - még karunkra is érvényes. Nagyobb lehetőséget kellene biztosítani, hogy hatékonyabban, és önállóbban dolgozhassanak a hallgatók, a hallgatói közösségek. Ennek sok esetben akadálya a néha már-már nyomasztó "tulpatronálás", tulszervezés.

Lehetőleg kerüljük ezt a tulszervezettséget, mert ez gátja is lehet adott esetben az önálló, jó munkának. /Erre vonatkozóan voltak megjegyzések egy-egy KISZ alapszervezetben./ A kérdés másik oldala:

Adjon lehetőséget karunk párt- és állami vezetése, hogy az egész kart érintő kérdések megvitatásában, megoldásában is kapjanak szerepet a hallgatók, illetve tekintse feladatának minden KISZ alapszervezet, hogy a bennünket érintő problémákra reagáljunk. Ugyanis a kérdés másik oldala, hogy sokszor még az adott lehetőségeinket sem használjuk ki kellő mértékben.

Ennek felülvizsgálata, s hatékonyabbá tétele /lásd. a Kari Tanácsban, a Tanszéki értekezleteken való részvétel, a tanszéki összekötők, a hallgatói párttagok szerepe, stb./ egyrészt a kari KISZ VB, illetve

a Kari KISZ Bizottság és KISZ alapszervezetek feladata is.

Az állami és pártvezetéshez pedig az lehet a kérésünk, hogy széleskörűen vonjanak be bennünket, hallgatókat az oktatás korszerűsítésébe is.

Erre vonatkozóan a dokumentumokból: "Sokan vélekednek jelenleg is úgy, hogy az oktatás problémáihoz a hallgatók igazán nem érthetnek, holott kétségtelen, hogy elsősorban éppen a hallgatók tudják az oktatás egészét áttekinteni, ők érzékelik tapasztalataik alapján a legközvetlenebbül az egyes formák és módszerek hatásfokát, az oktatási folyamat összehangoltságának hiányosságait és hibáit. Tapasztalhattuk, hogy ahol már nagyobb lehetőséget adtak a hallgató beleszólásának, ott a hallgatók nagy felelősségérzettel éltek jogaikkal és konstruktív javaslatokkal, cselekvő feladatvállalásokkal segítették az oktató-nevelő munka tökéletesítését." /Ifjúságpolitikai Dokumentumok I./

Ilyen, az oktatási reformot érintő tervezetek megvitatásában egy-egy esetben valóban részt vettünk /pl. a nyelvoktatás átszervezését érintő vitában/. Több esetben azonban a tervezeteket az egyes pártcsoportok készítették el, és széleskörű hallgatói plénum elé ezek a tervezetek nem kerültek.

Ennek okát részben abban is látom, hogy az okta-

táspolitikai határozat egy másik pontja sem valósult még meg teljességgel karunkon.

A határozat kimondja, hogy a tanszékeknek a tudomány műhelyeivé, tudományos központokká kell válniuk, abban ^{az} értelemben is, hogy a hallgatókat aktívan bevonják a tanszékeken folyó munkába.

Igen, ezt célozzák egyrészt a különböző speciálkollégiumok, s a többé-kevésbé jól, sikeresen dolgozó diákkörök.

De ezen túlmenően - kevés kivételtől eltekintve - nem mondható el tanszékeinkről, hogy az ott folyó tudományos munkába aktívan bevonná a hallgatók egy-egy csoportját, holott a kommunista szakemberképzésnek ez is egyik elengedhetetlen feltétele. S fontos annál is inkább, mert nagymértékben befolyásolja az oktatók és hallgatók közötti mind jobb, mind termékenyebb kontaktus kialakítását. Ebben természetesen nagy szerepet kell, illetve kellene vállalnia a kari KISZ szervezetnek is! Jó lenne, ha többek között éppen itt kapna nagyobb teret öntevékenységünk, hiszen mindannyiunk érdeke, hogy helyesen gondolkodó, aktív, szocialista pedagógusok kerüljenek ki karunkról, és neveljék a jövő nemzedékét.

Szorosan kapcsolódik az eddig elmondottakhoz egy másik rendkívül lényeges problémakör is. Éppen az említett határozat értelmében került bevezetésre ez év szep-

temberében az a tanügyi reform, mellyel együttjárt a tananyagcsökkentés.

Nagy gondot okoz ez ötödéveseinknek. Nehezen tudnak eligazodni a "törzsanyagok-kiegészítő és elmaradó anyagok" utvesztőjében. Sokan végzőseink közül éppen most - gyakorló tanításuk során - megkérdőjelezték ennek a tananyagcsökkentésnek a szükségességét, amely kiábrándultságuk okozója.

Indokolt lenne tehát egy tájékoztató erről a reformról, hogy ne csak a jelenlegi ötödévesek találkozzanak a gyakorlatban /s a negyedévesek a módszertani szemináriumokon/ ezzel a problémával, de a többi pedagógusnak készülő hallgató is halljon, tudjon róla, és ne csak mint ujságolvasó.

Biztosítsunk lehetőséget arra, hogy a reformmal, illetve az oktatáspolitikai határozattal kapcsolatos viták a kollégiumi szobaközösségeknél szélesebb fórumra leljenek. /Ugyanez vonatkozik a cikk elején felsorolt egyéb lényeges dokumentumokra is!/

Örömmel vehetjük tudomásul, hogy az oktatáspolitikai határozat konkrét megvalósítására vonatkozóan több munkatervi pont is szerepel az MSZMP bölcsészkar alapszervezetének ezévi munkatervében.

Mindezt azzal a céllal kívántam elmondani, hogy

ne hallgassuk el a bennünk fölmerülő gondokat, problémákat, és ha kell és ha lehet - márpedig erre van lehetőség -,akkor vitassuk meg azokat nyíltan! /Akár a Bölcsész hasébjain is/ Mert elképzeléseink csak akkor válhatnak valóra, gondjaink csak akkor oldódnak meg, ha van elég erőnk és bátorságunk - oktatóknak és hallgatóknak - együtt gondolkodni, együtt cselekedni.

Szigeti Lajos

SZEGEDI FIATALOK

Minden hétköznapi találkozhatunk az emlékekkel: egy márványtábla emlékeztető szavai az Ady téri épületen, az Egyetemi Könyvtár termei és folyosói, a múzeum - évfolyamonként gyarapodó megszokással tudnánk sorolni tovább azokat a helyeket, ahol egy pillanatra megérezhetjük volt ittlétüket.

Mindenki ismeri a nevüket. Legalábbis a legismertebbek, a hozzánk legközelebbiek: Radnóti Miklós, Ortutay Gyula, Baróti Dezső, Tolnai Gábor nevét a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tizenöt tagja közül. Az őket vezető, segítő tanárokat is valamennyire ismerős: Sik Sándor, Solymossy Sándor /néprajz/, Várkonyi Hildebrand /pszichológia-neveléstudomány/.

Nemrég átlapoztam a könyvtárban Csaplár Ferenc monografikus könyvét a Művészeti Kollégium megalakulásáról, tevékenységéről. Nem ártana felidézni alakjukat, gondolataikat. Felidézni a volt szegedi fiatalok munkájának légkörét, ami legtöbbjükénél egész életükben meghatározó, munkáikban és magatartásukban tettenérhető maradt.

Felesleges lenne elzarándokolni - akár ebben a rövid írásban is - a naponta látott, mégis ismeretlen he-

lyekre. Másfajta, elevenebb kegyeletre van szükség. Másféle "idegenvezetésre". Mert idegeneknek tűnünk itt, sokszor ugyanis viselkedünk, mint az idegenek, akik csak szórakozást, érdekességet keresnek Szegeden. Színházba megyünk, hangversenyre, tárlatra, és ha rosszul jártunk, dühösen, kedvetlenül legyintünk: „Hiába, ez csak Szeged!”

Amikor felidézzük a Művészeti Kollégium tagjainak alakját, tevékenységüket - szinte készen kapott asszociációval -, beszélnünk kell a vidékiség-problémáról is.

A magyar vidék alapvetően meghatározó ereje hatott minden mozdulatukra, próbálkozásaikra és jelentkezésük egészére, ahogy ebben a korszakban meghatározóan és elhatárolóan hatott a magyar szellemi, irodalmi életben és a magyar értelmiségre. "A magyar vidék még... nem érett meg kifejlődő, életképes irodalmi életre, a vidéken maradt tehetségek önkéntelenül is elszigetelődnek, fejlődésük iránya egy formának szűk keretei között marad" - írja Ortutay Gyula, és egyben a saját küzdelmeikről és mindennapi nehézségeikre utalóan vall is a Művészeti Kollégiumról.

Vidékiesség: ez olyan, sokszor még súlyosított probléma, amit sokan a Budapesttel való minőségi szembeállításban éleznék ki és amire gyakran csak dühös lokálpatriótizmusuk fejfelkapásával reagálnak.

Pedig élő probléma ez, ilyen súlyosítás nélkül

is. Olyan probléma, amivel szembe kell nézni, amivel kapcsolatban magatartásunkon változtatni kell.

Ezért illik ide egy másik idézet Ortutay Gyulától, Szavaiból, amelyek a szegedi kulturális élet szűkösebb-szerényebb lehetőségeire utalnak, megérthetjük, miért tudtak „jólnevelten”, összehangoltan dolgozni a Művészeti Kollégium tagjai: "A vidéki egyetem, ~~ez~~ esetben a szegedi, a város adottságainál fogva nem nyújthat olyan változatos, egészen eltérő lehetőségekkel kecsegtető művészeti, irodalmi életet, mint a főváros, ahol az állandóan hullámzó, át-meg át-csoportosuló szervezkedésekben szinte a legellentétesebb csoportok között is megtalálható az átmenet bárki számára."

A szinesség, a mozgalmasság hiánya nem a pesti élet utáni elkeseredett vágyakozást szugerálta nekik /ott volt példának az elkeseredettség, megvertsége a teljesen visszavonult Juhász Gyula, akit sikertelenül próbáltak kicsalogatni magányából /, hanem kézenfekvően sugallta az együvértartozás, az egymásra utaltság érzését. Nem a szegedi élet lebecsülését olvasták ki belőle, hanem annak megsegítését, fellendítését és ennek érdekében képességeik mind tökéletesebb kifejlesztésére, erőik mind szervezettebb és lelkeesebb kifejtésére is törekedtek.

Ennek természetesen van egy másik, konkrét oka is: "Az agrársektlement gyakorlati és gyűjtőjellegű munkássága, a kiszállások és előadások, szociográfiai és etnográfiai gyűjtés közben adódott tanulságos élmények szinte kényszerítő erővel kívánták a Művészeti Kollégium létrejöttét."

Ez a változtatni-akarás Szeged kulturális életéért, a vidék színvonalának emeléséért, az egyik oka szerteágazó tevékenységük hatásának.

Ennek alapján indíthatták meg az agrársektlement mozgalmat.

Ezért olyan fontosak a tanyasi előadássorozatok költészetről, irodalomról.

Kiállítások és előadások tartása.

A népi kultúra alkotó felhasználása, néprajzi gyűjtések.

A Művészeti Kollégium vidékiség-problémájának egyik lehetséges megfogalmazása: a decentralizáció ügye. Csak utalok rá: megoldásához segítséget nyújtanak az eddig elmondottak, másrészt az a fajta vidékiség-felfogás, amit a Művészeti Kollégium legtöbb tagja a magáénak vallott.

Nem szabad ugyan elfelejteni ehhez fűződő parasztság-szemléletüket, de feleslegesnek tartom itt

előrángatni a történelmiség és irodalomtörténiség nevében. Azért sem, mert a kezdeti Szabó Dezső-i megfogalmazáson lényegében már a 30-as évek elején túlléptek.

Vidékiesség-felfogásuk általánosabb és számunkra is lehetséges mélyebb értelmezése: az ország nagy gondjai Szeged népének életén keresztül jelentkeznek egyedi, közvetlenül megfogható és ható formában.

Ennek a szegedi "probléma-és emberközelségnek" a felfedezése és mindig szem előtt tartása az, ami meghatározta példaképeik személyét: "Szeged predesztinált a vidék decentralizációs törekvéseinek megszólaltatására: a századforduló táján Nagyvárad mellett a legjelentősebb irodalmi centrum, Tömörkény, Juhász, Móra, szegedi tevékenysége és életműve kiállítás... a decentralizáció ügye mellett. Az ő életük és sorsuk szolgált a legtöbb tanulsággal a Kollégium közössége számára."

Ahogy számukra példaként szolgálhatott Tömörkény, Juhász és Móra élete, ugyanugy tanulságos lehet számunkra a Művészeti Kollégium alakjainak felidézése, tevékenységükkel való foglalkozás.

Impulzust kaphatunk tőlük, "idegen-mivoltunk" megszüntetéséhez: nem az idegen szemével nézni Szegedet, hanem azt a teret látni benne, ahol tehetünk és tennünk

kell valamit. Gondolok itt a kulturális életben való részvételünkre: akár ténylegesen, akár elevenen reagáló figyelőként. Szeged egyetemi város: ennek érződnie kellene kulturális, szellemi életének jellegében is. Ezért tehetünk valamit, ha nem is tőlünk függ kizárólag, de semmi esetre sem úgy, hogy egyetemi és vidéki város jellegét szembeállítjuk. Tenni és segíteni, hogy a "vidéki" jelző ne legyen terhes kínos értelmekkel.

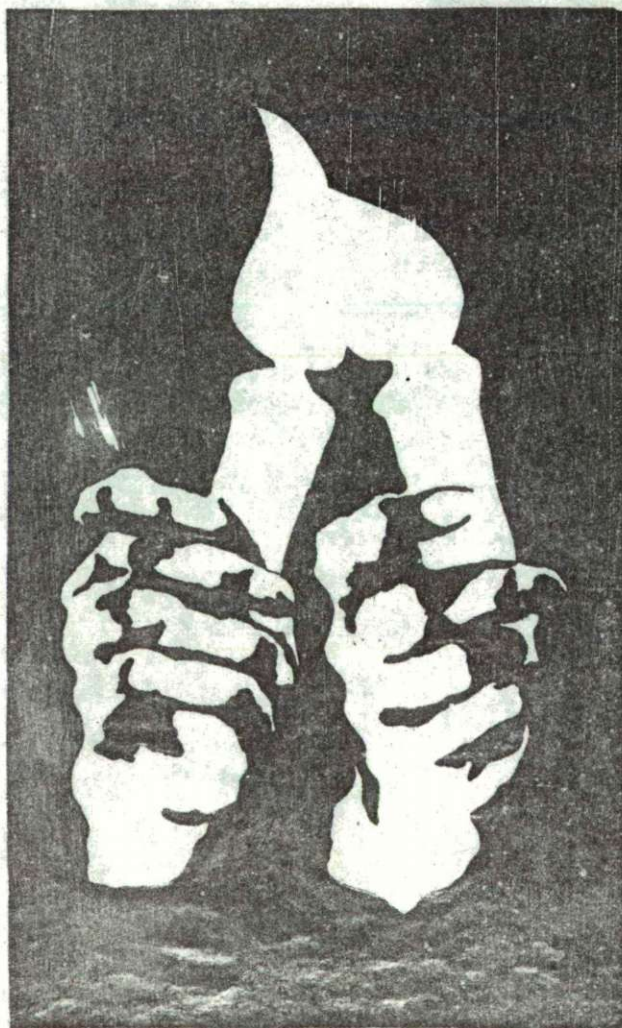
Egy másik gondolat. Itt nemcsak arról van szó, hogy nincs igény bennünk a cselekvésre, mert ennek az igénynek egyre több bizonyítékát lehetne felsorolni. A segítőkészség mind szélesebb körű megnyilvánulásra például a "kiszállások" alkalmával: Ásotthalom, Rösztke, Dorozsma, Makó, Szentés. Fontos, hogy milyen jelentőséget látunk ebben a mozgalomban, hogy az ott tapasztaltakról beszéljünk. Ebben is segítene valamit a Művészeti Kollégium munkájával való foglalkozás.

Példát adnak az egymás iránti magatartásra is. Radnótit idézem:

"körbe harcoltunk,
összetámasztva hátunkat társainkkal;
kúszunk és buktunk, s ha kellett
mesei süveggel röptünk láthatatlan."

Összefoglalva a Művészeti Kollégiumról és a vele kapcsolatban elmondottakat, még egy fontos észrevétel, ami nem is annyira tanulság, mint inkább kötelesség és feladat: felhívni a figyelmet magunkra, dolgainkra és éreztetni ittlétünket ebben a városban.

Bakonyi Géza

Töttös Gábor:

Daguerrotipia

/Petőfi egyetlen hiteles képe/

micsoda riadt szemed van neked
micsoda lázas szemed
fémlapba vájtad magad
s micsoda tered van
micsoda tered

repedt ujjal simitom arcéleidet

makacs vagy
és fordítva látszol
és elegend van
a meg-nem-valósulásból

vért köhögsz
és átkot csalánszol
ájulásba esel ájulásból
megeszed hónod alól a kötetet
s a pusztá havas száján virágzol

nem raktak fehér gyolcsokba
magukba szívni a gyökerek
szádban fü fészkel régóta
csöndhártya csontodon föld remeg

micsoda riadt szemed van neked
micsoda lázas szemed
fémlapba vájtad magad
s micsoda tered van
micsoda tered

Tóttös Gábor:

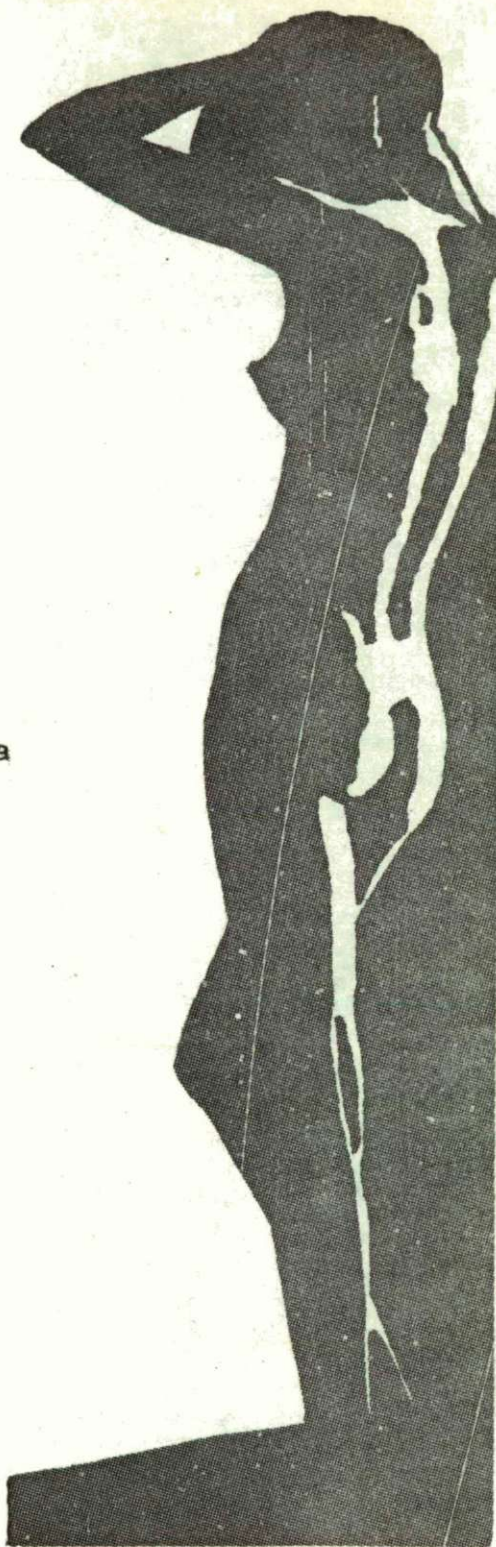
ÁLLANDÓSULÁS

gonoszka
csend
ült a borozda
kezére
domb-állon
izzik
a karó-
borosta
zöld-ajku
lapjával
csókolja
szálkáit
szellőrongy-porosra
a szőlő

utadat
fanyar
csönd
habozza

szemedet
kótyagos
éjszaka
csiszolja

kezed
mint meleg fény
futja be
repkény

Szabó László:

A kalap

Játékoska 2 személyre

Ezek: GÁBOR ANTAL

és a KALAIPOS

GÁBOR /kitár egy ajtót/: Hozta az Isten! Kerüljön beljebb!

KALAIPOS /belép, leveszi a felöltőjét/

GÁBOR: Ma vendéget vártam.

KALAIPOS: Hát itt vagyok.

GÁBOR: Foglaljon helyet! Szabad a kalapját?

KALAIPOS: /leül/ Sajnálom.

GÁBOR: Parancsol valamit?

KALAIPOS: Igen, azt hiszem.

GÁBOR: /eltűnik, majd visszatér egy üveggel, két pohárral.

Tölt./:

Proszit!

KALAIPOS: Isten! Isten!

GÁBOR: Hát akkor, mi járatban?

KALAIPOS: Az Isten hozott.

GÁBOR: Azonkívül? Nem akarom zaklatni. Ma vendéget vártam.

De valamiért csak jött. Vagy valami okból...kifolyólag. Bocsánat, szabad a kalapját?

KALAIPOS: Sajnálom.

GÁBOR: Tölthetek még?

KALAIPOS: Igen, lehet.

GÁBOR: /tölt/ Proszit!

KALAIPOS: Isten! Isten!

GÁBOR: Beszélgetünk?

KALAIPOS: Jó.

GÁBOR: Mégis, elnézést kérek, de mi járatban?

KALAIPOS: Az Isten hozott. Maga is mondta.

GÁBOR: Ma vendéget vártam. Tudtam, hogy jön, köszöntöm az ajtóban, hellyel, itallal kínálom. Ja, és megkérdezem tőle: "Szabad a kalapját?"

KALAPOS: És ő erre leveszi és átnyújtja magának.

GÁBOR: Pontosan.

KALAPOS: Sajnálom.

GÁBOR: /tölt/ Proszt!

KALAPOS: Isten! Isten!

GÁBOR: Aki hozta?

KALAPOS: Maga mondta, Azt is mondta, hogy vendéget várt. Itt vagyok.

GÁBOR: Szabad a kalapját?

KALAPOS: Sajnálom.

GÁBOR:/leül/ Hogy szolgál a kedves egészsége?

KALAPOS: Vagyogatok.

GÁBOR: /a kezét nyújtja/ Gábor. Gábor Antal.

KALAPOS: /a kalapjára mutat. Kezet fognak./

GÁBOR:/az üvegre mutat/ Még?

KALAPOS: Jöhet.

GÁBOR: Én is megvagyok. Éldegélek.

KALAPOS: Ma vendéget várt.

GÁBOR: Igen.

KALAPOS: Engem várt?

GÁBOR: Miért? Ki maga?

KALAPOS: /a kalapjára mutat/

GÁBOR: Hát akkor...Beszéljessünk!

KALAPOS: Jó.

GÁBOR: A kedves felesége?

KALAPOS: Megvan.

GÁBOR: Őt miért nem hozta el?

KALAPOS: Maga vendéget várt, nem vendégeket.

GÁBOR:Ez igaz. Ma vendéget vártam.

KALAPOS: Itt vagyok.

GÁBOR: A gyerek?

KALAPOS: A nagyobbik, vagy a kisebbik?

GÁBOR: A középső.

KALAPOS: Gimnazista.

GÁBOR: Jól tanul?

KALAPOS: Megteszi.

GÁBOR: /tölt/ Proszt!

KALAPOS: Isten! Isten!

GÁBOR /iszik, majd feláll, lassított tánclépekkel körbe-
járja a színt/: Isten hozta! Isten hozta!

KALAPOS: Bohóc.

GÁBOR /tovább folytatja/: Isten hozta! Szabad a kalapját?

KALAPOS: Itt az ősz. Kint esik.

GÁBOR:/megáll/ Ez érdekes.

KALAPOS: Az.

GÁBOR: Megázott?

KALAPOS /a kalapra mutat/

GÁBOR:/elkomolyodik, szertartásosan/ Gábor Antal. Szolgál-
tára.

KALAPOS: Épp, hogy szemerkél.

GÁBOR:/tölt/ Proszt!

KALAPOS: Isten! Isten!

GÁBOR: Várjon csak! Azt mondja, itt az ősz?

KALAPOS: Esik. Szemerkél.

GÁBOR /kalapra mutat/

KALAPOS: Gábor Antal?

GÁBOR:/haptákba vágja magát/: Igenis!

KALAPOS: Vendéget várt.

GÁBOR: /Ujabb hapták/: Igenis!

KALAPOS: Akit az Isten hozott?

GÁBOR /ujabb hapták/: Igenis!

KALAPOS: Töltsön!

GÁBOR /tölt. Isznak./

KALAPOS: Hol hagytuk abba?

GÁBOR: /feszesen/: Gábor Antal. Vendéget vártam. Akit az
Isten hozott,
KALAPOS: Régóta várt?
GÁBOR: Csak ma. Ma vártam vendéget.
KALAPOS: Rám várt?
GÁBOR /halkan/: Vendéget vártam.
KALAPOS: /a kalapra mutat/ És... ez kellene?
GÁBOR: Szabad?
KALAPOS: Sajnálom.
GÁBOR: Igen, vendéget vártam. /tölteni akar/ Ez üres. /el-
indul, megáll/ Nincs másik.
KALAPOS: /előhúz belső zsebéből egy üveget, tölt/
GÁBOR: Proszit!
KALAPOS: Isten! Isten!
GÁBOR: Hát igen, itt az ősz. És ez szomorú.
KALAPOS: Az.
GÁBOR: És esik.
KALAPOS: Szemerkél.
GÁBOR: Aztán majd tél jön. Hó. Zuzmara.
KALAPOS: Igen.
GÁBOR: /tölt, isznak/
/Csend van. Időnként töltenek, isznak./
GÁBOR: Ez is üres.
KALAPOS: Nincs másik.
GÁBOR: És hullanak a levelek is.
KALAPOS: Hullanak. Ősz van.
GÁBOR: Elmult a nyár.
KALAPOS: El.
GÁBOR: /lelkesen/ Majd visszajön. Meglátja! Jön a tél;
hó, zuzmara; aztán a tavasz; napfény, rügyek.
Aztán majd újra nyár lesz.
KALAPOS: Nyár lesz.
GÁBOR: Nyár.

KALAPOS: /feláll., a felöltőjéhez megy, felveszi/ Hát,
adjon Isten!

GÁBOR: /kikiséri, kinyitja az ajtót/ Isten hozta!

KALAPOS: Adjon Isten! /Elmegy./

GÁBOR: /becsukja az ajtót, ténfereg/ Ma vendéget vártam.
Tudtam, hogy jön, köszöntöm az ajtóban, megkérde-
zem tőle: "Szabad a kalapját?", hellyel, itallal
kinálom, ülünk, beszélgetünk. Aztán feláll, kiki-
sérem, elbúcsúzunk. /dudorászik/ Itt is volt.
/dudorászik/ Kikisérem, elbucsúzunk, visszajövök.
/dudorászik, hirtelen/: Ja, és még valami. /a fo-
gasra néz, a kalapjára/ Még valami. /hirtelen fel-
ugrik a fogashoz fut, leveszi a kalapot, az ajtó-
hoz fut, kinyitja és kikiált/: Uram! A kalapja!
Itt felejtette a kalapját! /ujra kiált/: A kalap-
ja! Uram! Itt maradt a kalapja! /csendesen/: Hi-
ába, már elment. /elővesz egy újabb üveget az asz-
tal alól, tölt, iszik/ Isten áldja!

Szabó László

Földvári György:

KRITIKA

Szavaim fűrészek szeletelték.
Mint az öngyilkos aszott mellét
tépte fel betűim a kés.

Benne vagyok minden szavamban,
sebeiket őrzöm magamban,
és minden szó új szenvedés.

Ítélet szól a mondatokban:
szavaim helyén rőt homok van,
a betűk porló öntudattal
állítják, hogy az asztal - asztal,
hogy szék a szék, s az ember ember,
telve hódító értelemmel - -

Kegyetlen ítélet. Halálos.
A betű-ember, betű-város,
a betű-én - ha volt - már nincsen,
s nincs betű-isten, hogy segítsen.

Béresi Csilla

ESŐ

Végre elült a zaj.
Csönd van.
Szívemre, szóttan számra hull
csillag-reszketésű,
madártest-puhaságu
félszeg ének.

Ablakomon dobol az eső ujjaival,
ablakomra tapad fényes arcod,
arcod: a város
ablakomon szemed nedves ragyogása
szemed: utak tétova éneke
az esőben.

Állandó nyugalma vagy
e tavaszi estnek,
teli pohár viz.

Villanás vagy,
pillantásra is alig elviselhető
ütés szívemen.

Gordolatok a II. Nemzetközi
Képzőművészeti Biennáléről /1973/

Másodszor rendezték meg nálunk a Nemzetközi Képzőművészeti Biennálét. Először 1971-ben. Az első Biennálé rendezés szempontjából jobban megfelelt jellegének, hisz ott szabadabb elosztásban kevesebb mű szerepelt. Az idén nyomasztólag hatott több mint hatszáz alkotás összezsúfolása. Nem volt elég "szellős" a kiállítás, jól lehet anyaga gazdagabb, színesebb volt a megelőzőénél. Szeptember 22. óta a Műcsarnok előtt lengedező nemzeti zászlók jelzik a kiállítás nemzetközi jellegét, jelentőségét.

A kiállított művek sűrű egymás mellé helyezése, a kiállító országok anyagának ábécé szerinti elhelyezése megnehezítette az alkotások befogadását és rendszerelenség, véletlenszerűség benyomását keltette a nézőben. A zsúfoltság hatását fokozta az is, hogy hiányoztak az előkészítés ritmusa és a kiemelés, így olyan szobrok kerültek látószögbe, amelyek bizonyos értelemben semlegesítették egymást. A szépen csiszolt térformáló absztrakt a kiállítás nagyobb része, de mellette láttunk még csillogó plexi- és üvegszobrokat, színes műanyagalakzatokat, és a pop-arttal rokon konceptual-art puritán használati

tárgyakat. A látszólagos gazdagság ellenére hiányzott az igazán nagy alkotást sejtető megrázó élmény; napjaink szakmai, belterjes művészeti problémáin tulmutató, szélesebb volumenű alkotás. Fölvetődhet, hogy volt-e Westermann-nak mondanivalója Ébenfadobozával, s ha igen, több-e, mint a világ sokmillió asztalosának használati utmutatása? Régi kérdés, hogy a kiállítás ténye műalkotássá avathat-e egy használati tárgyat.

Harmónikus, szép formák érkeztek hozzánk Venezuelából, Olaszországból, Luxemburgból, Indiából és az USA-ból, de ezeket összehasonlítva meglepő azonosságot találunk művészi problémafölvetésben és a megvalósítás minőségében. Különösnek tűnik, hogy olyan különböző földrajzi, történelmi és művészeti multra támaszkodó, merőben eltérő társadalmi viszonyok között élő művészek kifejeződésükben ilyen hasonlóak legyenek.

Nem riportot, vagy közvetlen információt várunk a művészettől, hanem megszürt, az alkotó kohóban igazsággá nemesedett szobrászi gondolatot, mely az általános vonatkozáson túl saját valóságában gyökeredzik. Önkéntelenül is fölvetődik a kérdés, vajon kaphatunk-e ennyire hasonló alkotásokat az európai polgári fejlettség tekintetében magasan álló Luxemburgtól, az éhséggel küszködő Indiából és a belső ellentmondásoktól terhes Egyesült Államokból?

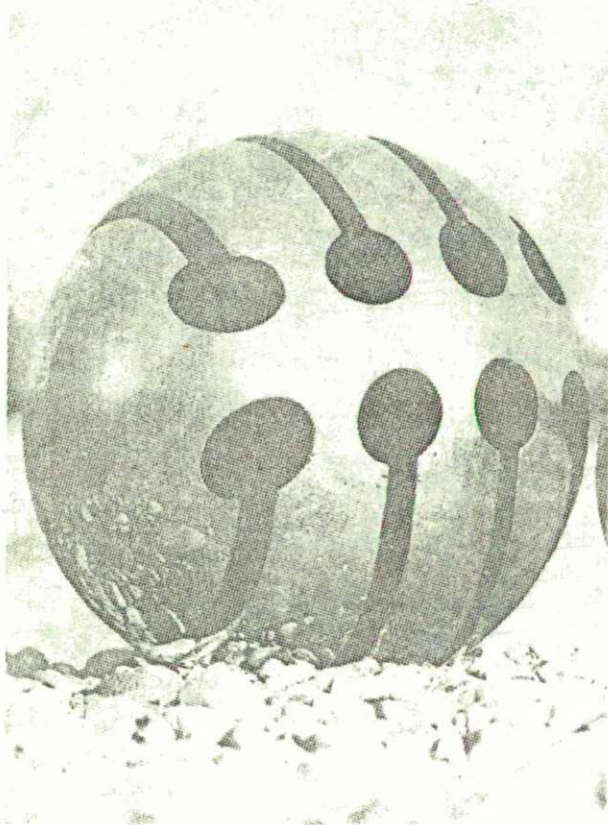
Szeretnénk, ha a beküldő művészek és a válogató művészeti szervek harcolnának egy esetleg kialakuló modoros bienálé-stilus ellen. Mi sajátosan nemzeti jelleg van a magyar Kovács Ferenc, a francia Cárdenas, a dán Find s az osztrák Prantl kövein? Mi a különbség az olasz Lorenzetti, a venezuelai Narvaez, vagy az amerikai Gruber kockái között? Nem erőltetett ez? Ugy látszik ez az internacionális képzőművészeti-eszperantó még nem alkalmas - mint ahogy a nyelvi sem - igazán kiemelkedő művészi alkotások, általános emberi érvényű gondolatok kifejezésére.

A gazdag anyagból kiemelkedik a görög szobrászat, az indulatteli Georgiadis, akinek Athénéje az időtlenné emelkedett aktualitást példázza; mellette a nagy szobrászi erőt mutató Panourias. A nyugatnémet Pohl plexitjének titokzatos, változatos fényjátéka gyönyörködtet. A szigorú teremőrök miatt nem mozgathatjuk Nestler vaspálcikáit, pedig a mellékelt fényképen erre különböző megoldásokat javasol. A magam részéről egyet is értek ezzel a szigorúsággal - gondolom a méhtelepi rakodómunkás még inkább.

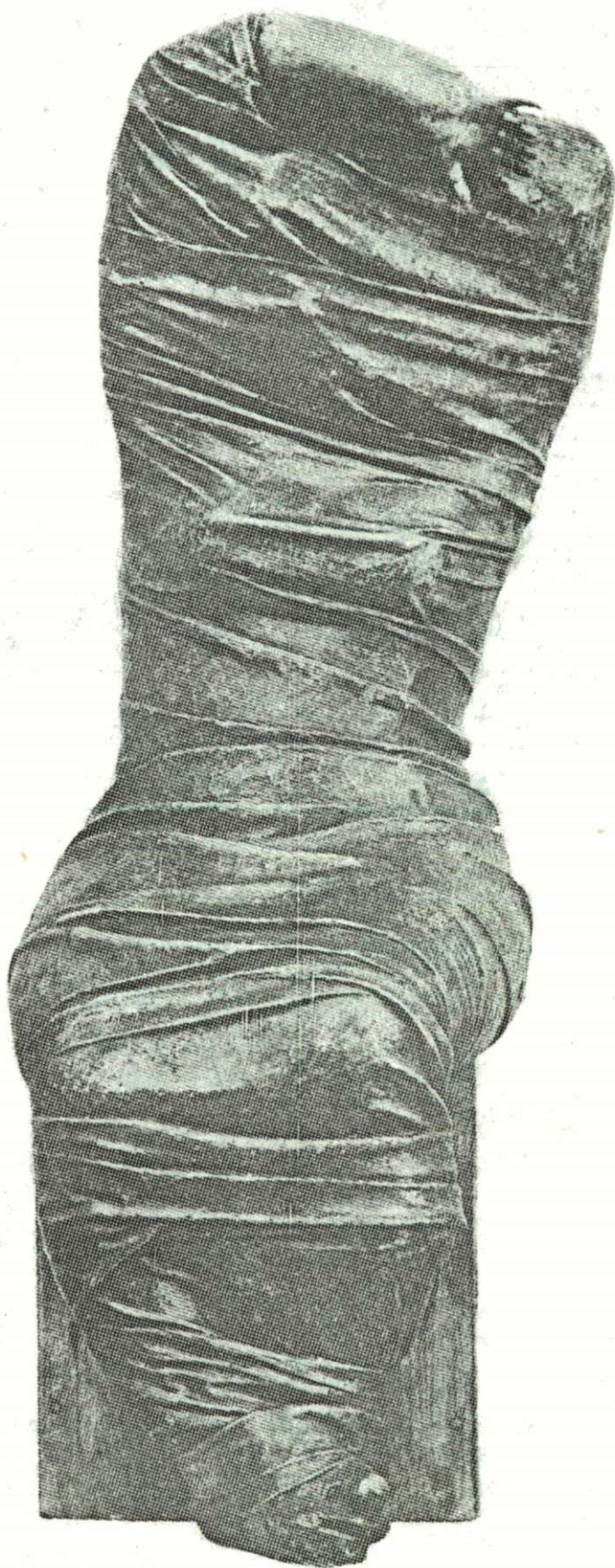
A román faszobrászat sokszor régi használati tárgyra emlékeztető kompozíciói a gondolat és az anyag megmunkálásának szerencsés találkozásai. Flamindu ihletettsége

meggyőzőbb, mint honfitársa, Běnczédi zsánerfigurái.

A spanyol Blanco Anyaság című szobra emlékeztet Gonzales műveire, de annak nagyvonalúsága, plasztikai ereje nélkül. Az NDK-beli Appelt újabb bizonyosság az emberábrázoló művészet mellett, az ő és a fentebb említett görög Georgiadis műveinek vitalitása magában hordozza a figurális szobrászat megújulásának lehetőségét.

Úditóleg hatott a népi tradíciókra témaszkodó mongol anyag. A híres olasz Pomodoro csalódást keltett nyolcelyuku forgójával, amely üres geometriai játék, de Oszlopos domborműjében megcsillan kivételes tehetsége. A francia művészet sem szerepelt multjának megfelelő minőséggel, Boileau gusztustalansága már nem lep meg: megszo-

Georgiadis: Kétségbeesés

kott, érdektelen. A világ különböző muzeumaiban érdekesebb és bonyolultabb mobilok keringenek, mint Van Thienen készítményei. A japán Hayami plasztikája egyben fejezi ki a tárgyat és minőségét. Bárcsak az a haszna lenne, mint ihletőjének: termékennyé tenni a földet.

A magyar anyag általános színvonala jó. Vilt Tibor kapta meg a Grand Prix-t. A Plasztika V című munkájában szellemesen mutatja be a szobrászat egyszerűsödését 1943-tól napjainkig, ami egyben elsekélyesedés is. Kerényi Jenő barokkos gazdaságu kompozíciói mozgalmasak, életteliak. Kiss Sándor Bronzkapujában, mely a Rossz asszony balladáját dolgozta föl, remekül élt a fényesre csiszolt bronzadta lehetőségekkel. Drámaiság és a népi ballada világa nyert szobrászati megfogalmazást.

A Kisplasztikai Biennálé hagyománya szerint egy elhunyt, jelentős magyar szobrász retrospektív kiállítását is bemutatja.

Az idén a Medgyessy Ferenc munkáiból rendezett bemutatót láthatja a Biennálé közönsége. Öröm volt látni, milyen nagy szobrász Medgyessy Ferenc!

Öntörvényű művészete a magyar valóságban gyökerezik, de ezen túlmenően szigorú szobrászi eszközökkel egyetemes mondanivalót közöl.

Ő tökéletes harmóniába hozta a szép formát s az igaz

tartalmat. Évezereides szabályok szerint szól a mához,
s válik időtlenné. Művészete a szép forma, harmónia,
tisztá arányok dicsérete és boldog, ki az ő műveinek
emlékével távozik a kiállításról.

Pál József

BOREÁS TIBOR

Rövid írásomban Borbás Tibornak, a fiatal művészgeneráció egyik nagy tehetséget ígérő tagjának a tárlatáról szeretnék szólni, amelyet az érdeklődők szeptember 30-a óta tekinthetnek meg a Somogyi könyvtár kupola termében.

Őszinte örömmel üdvözljük ezt a kiállítást, hiszen a művésznak a SZEGEDI NYÁRI TÁRLATON bemutatott néhány szobrát most egy egész kiállítási anyag keretében látjuk viszont. Így bepillantathatunk abba, a még kialakulóban lévő, de máris egyéni arculatot viselő művészi miliőbe, amit Borbás próbál megteremteni alkotásaival.

Egyszerűen "csak próbálkozásoknak" nem nevezhetjük ezeket a műveket, mert színvonalas, mély emocionális töltésű és gondolati indíttatású alkotások. Bár kétségtelenül tele vannak az utkeresés problémáival, de minden esetben az egyéni adekvát kifejezési formák kialakításának igényével is.

Amerigo Tot és Giacometti szellemi hatása éppen úgy "felsejlik" alkotásaiban /Gömbölyű szobor, Szerelmespár I, Gombolyítók, Kocsihajtó/, mint a klasszikus görög művészeté /Rohanás/, vagy az izmusoké és a ma divatos stilusmegoldásoké /Borgátai Vénusz, Hulló angyal, Torzó, Dózsa I/. Mindenképpen a művész javára irandó azonban az

a törekvés, ahogyan ezeket a hatásokat alárendeli témáinak. Éppen úgy, mint sokféle anyagát: dolgozik fával, bronzsal, üveggel, posztóval. Ezek gyakran csak "segédanyagok", amiket rendkívül ötletesen használ fel gipszből és gipszpólyából készített - talán legegényibb - anyagkezelésű műveiben /Stravinszkij-portré/.

A gipsz-tanulmányokhoz szokott nézőnek első pillanatra a meglepetés erejével hatnak ezek a szobrok. Egyrészt anyaguk miatt: bár gipszből készültek, távol állnak attól, hogy "csupán" tanulmány-jellegűek volnának - minden esetben magas szellemi hőfoku, meghatározott gondolati magvu, teljes értékű műalkotások ezek a maguk öntörvényűségével; másrészt pedig technikájuk, megformálási módjuk is szokatlán.

A "Hulló angyal", a "Borgátoi Vénusz", a "Petőfi" és a "Dózsa I" című szobrok arany-festése szinte a középkori faragott-festett faszobrok hatását szuggerálja, éles felületi tagoltságuk pedig a kubista törekvésekkel rokonítja őket.

Legegényibb módon talán a gipszpólya-szobrokon sikerül asszimilálnia ezeket a hatásokat, s leginkább itt látszik meg technikai biztonsága is: a "Rohanás" lapos, korongszerű megoldása, belső dinamizmusa, a rohanó alak ruhán át felsejlő idomai és az egész mű disz-

harmónikus komponáltsága magas mesterségbeli tudásról tesz tanubizonyosságot.

Az "Utolsó vacsora" című műve kiválóan feszes szerkezetével és jellemző megfogalmazásával is: hangulatában sokkal inkább hasonlít a "Bacchanáliára", mintsem bármelyik eddig látott "Utolsó vacsorá"-ra. A szobor funkciószerűen fehér, hogy ezzel is fokozza azt a kontrasztot, ami a "magasztos" bibliai téma /Krisztusnak az elfogatása előtti utolsó estéje/ és az interpretálási mód között feszül: a duhajkodó részeg apostolok és Jézus megjelenítése. A nagy asztal horizontális tagolást ad a műnek, mintegy kiemelődik, előtérbe helyeződik, nagy felületének hatása felerősödik: mintegy ellensúlyozza a mögötte álló tanítványok mindenféle harmóniát nélkülöző csoportjának mozgalmasságát. A szobor szuggesztivitását és megkomponáltságát fokozza az is, hogy a művész "bensőségebb" kapcsolatot is igyekszik teremteni a nézővel: balról a harmadik tanítvány magasra tartott - az egész alkotás horizontális tagoltságából kiemelkedő, ilyen módon hangsúlyozott - kupája szinte a szemlélő egészségére emelkedett fel. Még félreérthetlenebb jobbról a harmadik apostol mozdulata, aki az asztalon keresztül próbálja felénk nyújtani poharát. A szobor mozgalmasságát fokozza látszat-csoportosítással és kontrapunktos beállításokkal is.

Gipsz-szobrai közül feltétlenül kiemelendő még a "Szerelmespár" című, ahol játékos vonalvezetéssel, simára megmunkált felületekkel két egymásbafonódó, egymást egyé kiegészítő fejet formál meg.

A "Torzó" "furcsán, fáradtan-szomorú" hangulata pedig - talán nem is erőszakoltan! - kapcsolható azokhoz az alkotásaihoz, amelyek valamiféle félelmet tükröznek („Szarvas”, „Psichomachia” és talán a „Kocsihajtó” is/.

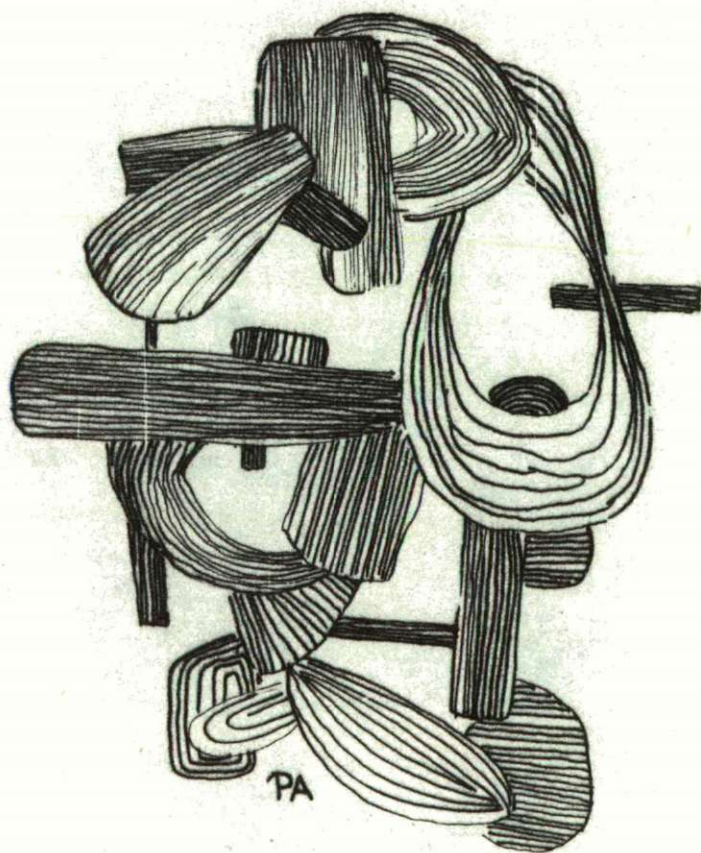
Az „Anyá” című szobra a témának megfelelő klasszikus egyszerűséggel hat és művészportréinak megfogalmazása is találó.

A tárlat legszuggesztivebb és tartalmilag is talán legösszetettebb darabja azonban "Dózsa II" szobor, ami csupán tárgyában azonos az elsővel. Bár némi megformálásbeli hasonlóságot is mutatnak /azonos szituáció!/, problematikájukban alapvetően különböznek: úgy tűnik, hogy az előbbi esetében sokkal inkább formai vonatkozású kérdések kerülnek előtérbe, a művész felületi hatásokkal operál, a másodikonál viszont sokkal fontosabb az a gondolati-érzelmi telítettség, amely a letört lábú, vörös és fekete színű alakot szinte "sátáni" Dózsává avatja. Ezt az elképzelést támasztják alá a színek, az alak ördögi tartása és a - szinte szarvakká gördülő - korona ágai is.

Borbás kisplasztikája is figyelmet érdemel, formai törekvéseiben szobraiével rokon. Itt csupán öt darabot láthatunk belőlük, de ez elég ahhoz, hogy a fiatal

alkotó ezirányu törekvéseit érzékeltesse. S nem utolsó sorban: fokozza az amugyis gazdag formakulturáju, tematikai vonatkozásban is sokrétű kiállítási anyag összehátását.

Bognár Zoltán

A SZINHÁZON INNEN ÉS TUL
/Impressziók és gondolatok/

Színház. Fényes esték, ruhakölteményekbe öltözött társaságok. Páholyok, páholyokat kutató látcsövek. A páholyokban negédes suttogás, apró jelek, etikett-követelte virágnyelv. Zene, melankólia, ábrándozás. És taps.

Színház. Külvárosi udvarok, szedett-vedett színpad, éhkoppon lévő társulat, rongyos közönség. Kurjongatások, megbújó pálinkásüvegek, dübörgő éljenzések, hangos pfujok. És taps.

A színház mindig kétféle volt.

Amiről fentebb irtunk, a múlt teátruma. Középkor, reneszánsz, klasszicizmus, romantika - a színház élt, virágzott, hanyatlott.

Mi a színház?

Művészet. Sokoldalú, komplex, összetettségében egységes. És - tagadhatatlan - az irodalomhoz kötött. Nem több nála és nem kevesebb. Alapvetően más, s mégis annak egy megnyilvánulási formája.

Elkalendozások helyett maradjunk az említett örök kettősségnél, amely mindig és mindenhol a színház végleges determinánsán alapult. Ez pedig nem más, mint a közönség. Más szóval: igény és izlés.

Századunk kezdete az irodalom és a művészetek számára forradalmi változásokat hozott. Az izmusok hatására előtérbe került az értelmezés, mint tágabb körű megértési lehetőség. Az irodalomban és a művészetekben rejlő végtelen kifejezési lehetőség párosult a műértés elvontabbá, harcosabbá váló átformálódásával: a forma és a tartalom egysége más megvilágítást kapott, a felgyorsuló élettel párhuzamosan dinamikusabbá vált a művészi kommunikáció is. A színházban pedig megindult az a folyamat, melynek során egyre inkább a rendező került előtérbe, az előadóművészetben - alkotóművészként.

Előadva alkotni, és alkotva előadni - ez lehet a ma színházának alapvető törekvése. Visszatérve a már említett kettősségre: a közönség által támogatott, "színházon tuli" színházé. /Idézőjelbe tett megfogalmazásunk kiinduló pontja: a s z i n h á z nak, mint végülis egy alapvető elnevezésnek megléte, amely azt a közös alapot képviseli, ami a színház pusztá lényegénél se többet, se kevesebbet nem ad./

Az „alkotó-színház” és az „előadó-színház” tehát nem állítható éles oppozícióba, egymás nélkül nehezen képzelhetők el - legalábbis komoly művészi értékű előadások létrehozójaként.

Színházi válságról szokás beszélni mostanában. Ez tulajdonképpen annak a folyamatnak az eredménye, amelyről

már szóltunk - s amely tehát századunk szülötte. A színház ujjaalakulása korszakát éli, de ma is meglévő kettősége rövidebb távon megkérdőjelezi ennek beteljesülését. Ez a kísérletezés korszaka - s a kísérletezés nem feltétlenül válságot jelenthet csak, de a válság elkerülésének szándékát is.

Hazai viszonylatban komoly, bár egyre inkább rendeződő probléma a fővárosi és vidéki színjátszás különbözősége. A nagyobb városokban működő egyetlen színház általában nem vállalja egy bizonyos profil kialakítását - a különböző igények kiszolgálását kell céljául tekintenie. A Szegedi Nemzeti Színház évek hosszú sora óta küszködik ezekkel a problémákkal. Elsősorban a prózatársulat /amely nagyjából egyet jelent az operett-társulattal is/.

Az 1972/73-as évadot új vezetőség irányításával kezdte a színház. Giricz Mátyás és Sándor János személyében új rendezők vágta neki a feladatoknak, és a színészgárdán belül is frissítés, fiatalítás történt. Giricz egy interjúban a prózai részleg bizonyos kettős profiljáról beszélt, ami egyrészt a klasszikus darabok, másrészt pedig a mai szerzők által írt művek színpadra állítását foglalta magába. Ennek a programnak beindulásaként került sor az elmúlt őszön a Medeia-Antigoné műsorra tűzésére, majd Révész Gy. István Például Caius... című művének bemutatására. Sajnos, egyik előadás sem váltotta

be a hozzáfűzött reményeket. A görög tragédiák színpad-
ra állításánál a fő elv nem valamely, a színpad átformá-
ló erejével számoló és azt tudatosan kiaknázó megvalósítás
volt, hanem érzésünk szerint főképp az eredeti szöveg mi-
nél tisztább és csengőbb elszavalása, amely azonban ennek
ellenére, általános vélemény szerint, igen keveset adott
vissza az olvasmányélmények alapján felfogott euripidészi
vagy szófoklészi hangulatból. "Színpadi szertartás halott
istenek tiszteletére" - írja a bemutatóról Mihályi Gábor,
majd találóan hasonlítja az előadás közönségét olyasvala-
kihez, "aki elmegy ugyan a misére, mert úgy illik, de hi-
tetlen lévén nem érez semmiféle vallásos megrendülést..."
Az előadás nem alkalmazta a kellő effektusokat az idő- és
gondolkodásbeli különbségek áthidalására; az általános er-
kölcsei tanítások így nem válhatnak közvetlen élménnyé,
minden jószándék ellenére sem. Hiába van az érdekes elmé-
leti konstrukció, ha a színpadi megvalósítás nem szolgál-
ja azt.

A "kettős profil" másik darabja, a Például Caius...
Sándor János rendezésében került műsorra. A rendező egy-
helyütt úgy nyilatkozott, hogy az eddig a színháztól tá-
volmaradó egyetemi ifjúságot szeretné fokozottabban ható-
körébe vonni. Mint utóbb kiderült, ez nem tulságosan sike-
rült, legalábbis egyelőre nem. Az előadáson megjelentek az

egyetemisták - a szinpadon, keretet adva a Coriolánus-előadásnak /aktualizálási kísérlet?/. Shakespeare Coriolanus-sa, a Coriolanus-téma örök mivoltában modern. "Shakespeare a Capitoliumon és a Forumon a forradalom törvényszerűségeit mutatja be, szinte formulákká kiélezett, párbeszéd-foszlányokba sűrített konfliktusokat és magatartásokat." /Jan Kott/ A Coriolanus-előadás közben nincs kapcsolat az egyetemistákkal - a nagy, igazi aktualizálási lehetőséget a rendező elszalasztotta.

A Lunacsarszkij által feldolgozott Don Quijote átformált előadása arra mutat - végre pozitívum! -, hogy a szegedi színház a sokéves bágyadtság után végre mégis tud olyan produkciót előállítani, amely méltán keltheti fel az általános érdeklődést. Bár a formai modernizálással ideológiai sikon nem mindig értünk egyet /gondolva itt a don-qui-jotizmus-hippizmus egybemosására, ami egy alapvető különbséget - a passzív-aktív oppozíciót - nem tár fel/, maga az előadás sokkal több nézőt, nagyobb visszhangot érdemelt volna. Fegyelmezett - bár nem tökéletes - színészi játék, a játéktér ötletes kihasználása, nagyszerű, keretgyilkos végjelenet jellemzik az előadást, ha az aktualizáló formai elemek olykor tulzottak is.

S most hadd térjünk vissza a bevezetőben vázolt kérdésekre. A színház új feladatainak megoldására irányuló próbálkozásokat szeretnénk felvázolni a vezető magyar szín-

házaknál - néhány fővárosi szinpadi előadás rövid áttekintésével, rendszerezésével.

Egy kivételével az elmúlt év kezdete óta bemutatásra került daraboktól próbálunk bizonyos strukturát felállítani, néhány alapvető színházelméleti kérdésnek e darabokban történt megválaszolása, illetve a probléma előadásbeli megoldása szempontjából, elsősorban a rendezés elvét figyelembevéve. Három csoportba soroltuk az előadásokat. Az elsőbe tartozók: Molière Amphytrion és Kényeskedők; Shakespeare Szeget szeggel /Nemzeti, Major Tamás rendezésében/; Csehov: Három nővér /Vigszínház, Horvai István/. A kettes számmal jelölt csoport: Örkény Tóték /Thália, Kazimir Károly/ és a Macskajáték /Szolnoki Szigligeti Színház, majd Vigszínház, Székely Gábor/ -- vajon mikor kerül egy szegedi rendezés is fővárosi szinpadra?! --; valamint Peter Luke VII. Hadrián /Nemzeti, Marton Endre/. A harmadik csoportban Galambos Lajos Fegyverletétel c. drámájának vigszínházbeli színrevitelét vizsgáljuk /Székely Gábor rendezésében/.

Az itt közölt táblázattal próbáljuk szemléltetni ezen előadásoknak egy kialakított rendszerbe való beletartozását, hasonlóságukat és különbözőségeiket.

	1	2	3
a rendezői fel-			
fogás lényegé-	szatirikus	groteszk	szatirikus
nek kihangzása			
	tragédia	tragiko-	belső
műfaji felfogás		média	komikumú
	komédia		tragédia
átértelmezés	mitoszok ellen	már az irodalmi anyag szintjén modern	
szinapdi hős			
kérdése	hős?	hős?	hős?
a főszereplő/k/,			
a hozzá/juk/	szimpátia	szimpátia	sajnálat
való érzelmi	nélkül		
viszonyulás		ellen-	/derűltség-
szempontjából		szenv	keltés/

Az 1. számmal jelölt csoportot szeretnénk most részletesebben vizsgálni. /A Major-rendezések közül csak az egyiket, a Szeget szeggel-t./

Mindkét előadás lényege egyfajta átértelmezés, aktualizálás. Méghozzá klasszikusoké. Shakespeare-é és Csehové. A rendező felfogás lényegeként azt a szatirikus hangvételt jelöltük meg, ami általánosan jellemzővé kezd válni irodalmunkban is. Tragédia és komédia egybefonódása jellemzi. Küzd a mitoszok, az irodalmilag szentnek felfogott drámák mitosza ellen. Nem talál hőst ezekben a drámákban. Legalább-

is igazi, drámai, megrendítő sorsú hőst. Ezeket szimpátia nélkül tárja elénk.

Nézzük Major felfogását. Hogyan állítja elénk a Szeget szeggel-t, a shakespeare-i miliót? A Herceg játékaként. "Sok hűhó semmiért". A "szeget szeggel" alapelv csak egyetlen pontos érvényesül: a Hercegé lesz Izabella. Játék az egész. Cécó. A végső jelenet csodálatos. A forgatag, a nép mozgása, a bohócruhába öltöztetett tömeg vásári haláltánca lelassul. És egyre lassabbá válik. Játék az egész. Lucionak egy prostituáltat kell feleségül vennie. Angelo tisztasága tulzott és hamis volt, csak rontott a helyzeten. A Herceg itt az igazságos, ha nem is szimpatikus uralkodó. Ugy érezzük a nézőtéren, kiadja a jelszót: álmodjunk tovább!

Horvai Három nővére: Csehovon tuli Csehov-értelmezés. A talán Csehovnál legtisztábban megtalálható kritikai realista ábrázolásmódon mutat tul. De ezt Csehovhoz hűen teszi. Magyaráz, de alapokra építve. Következtet. Magából a csehovi szövegből. A kritikát szatirikusan keserű bírálattá teszi. Ebben a darabban senki sem a kellő környezetben próbálkozik. A három nővér: a legellenszenvesebb szereplők. Az önsajnáztatás és az önsanyargatás: ez létük értelme. A formai /szimbólikus/ elem, a falevélhullás nevetségessé fokozódása előkészíti az utolsó, záró jelenetet: a formai szimbólum okozta nevetségesség tartalmi

értelmet nyer a színen levő három nővér végjelenetében. Mi ez? Tragédia és komédia változásai a körbeforgó táncban. Végő sirásba fuló kacagás /emlékezzünk a Macskajáték-jelenetre!/. Létük értelme az önsajnáltatás, az önsanyargatás. Kezdődhet újra a dráma. Végre ismét boldogtalanok.

A színházi előadás teljességében csak a végén bírálható. Az említett rendezői koncepciók /csakugy, mint a szegedi Don Quijote-é/, csak a darab legvégén válnak igazán világossá. Alkotva előadni és előadva alkotni - ez lehet a ma színházának alapvető törekvése.

Hadd tárjunk vissza az örök színházi kettősségre. Hogy mi van "innen" a színházon és mi van "tul", döntse el a színházlátogató. Ez a kettősség mindig és mindenhol a színház végleges determinánsán alapul. Ez pedig nem más, mint a közönség. Más szóval: igény és izlés.

/Az említett fővárosi előadások közül néhányból részleteket láthattunk a TV-ben, a februári Színházi Magazin műsorában. Az egyik, tulnyomórészt bölcsészek által lakott kollégiumban e műsor kezdetére - egy "amerikai" film vetítése után - a tömött TV-teremben senki sem maradt. A Színházi Magazint másodmagammal néztem végig./

Szabó László

Pontosan ötvenéves most Calvino. Kubában született, és két éves volt, amikor szüleivel visszatért Itáliába. Részt vett az olasz ellenállási mozgalomban; talán ezek az évek érlelték íróvá. Mégpedig sokoldalú, széles skálán mozgó íróvá, aki világszerte a legnépszerűbb, legolvasottabb alkotók közé tartozik.

A mesés elemek először novelláiban jelennek meg. "Pavese beszélt először mesés hangvételtől velem kapcsolatban, én meg, aki eddig nem is tudtam róla, ettől kezdve tulságosan is megismertem ezt a hangot, és igyekeztem igazolni ezt a kitételét" - írja Calvino. Lényeg az, hogy ebből a "hangvételből" egy mesegyűjtő program lett, talán az egyik legnagyobb szabású századunkban. 1956-ban adta ki a tájnyelvekről szóló irodalmi olaszra fordított kötetét *Fiabe italiane* címmel. /Magyarul még nem jelent meg./ A népmesékre általában jellemző motívumokon kívül természetesen számos jellegzetesen olasz vonást is találhatunk ezekben a mesékben, melyek érdeklődésre tarthatnak számot a külföldi olvasók körében is. A gyűjtéshez szervesen kapcsolódik egy tudatosan alkalmazott meseszerűség is. Ennek első darabja az *Il visconte dimezzato* / A kettészelt örgróf/. A

kétfelé szakadt ember jó és rossz része kinlódik a másik hiánya miatt, míg végül feloldódnak egymásban; a jó és rossz harmóniájában. A következő *Il barone rampante* /A famászó báró/. Itt az elvi következetesség és a társadalmi korlátok ütköznek össze, fájdalmas önvallomásban. Az író ég és föld között él - a fákon.

A harmadik darabban /*Il cavaliere nonesistente* - A nemlétező lovag/ az absztrakció már olyan fokra jut el, hogy ez maga lesz a főhős, az üres páncél, a nemlétező lovag. E három kisregénye Calvinónak magyarul is megjelent, az *Eleink* című kötetben.

Calvino utja a neorealista dokumentumszerűségtől az irreális matematikai elvontságú témákhoz vezet el. Azonban absztrakt világának fantasztikus hősei mindig megőrzik emberi tulajdonságaikat - esendőségüket.

A SZALAMANNA SZÓLÓ

Volt egyszer egy király, s annak egy messze földön híres, szép eladó lánya. A szomszéd uralkodónak volt három legény-fia, s mindhárom ifju beleszeretett a királykisasszonyba. A lány apja így szólt:

- Mindhárman egyformán kedvesek vagytok előttem. De nem szeretném, ha emiatt hajbakapnátok. Azt ajánlom: járjátok

be a világot, és azt választom közületek vőmül, aki fél-
lév múltán a legszebb ajándékkal tér vissza.

A három testvér utnak indult.

Már négy-öt hónap is eltelt, de a nagyobbik fiú még sem-
mit sem talált, amely érdemes lett volna rá, hogy aján-
dékba vigye. Mig az utolsó hónap egyik reggelén, egy tá-
voli városban hangos kiállításokra ébredt.

- Szőnyeget vegyenek! Ezek a legjobbak! - hallatszott
szállásának ablaka alól. - Akar egy szép szőnyeget ura-
ságod?

- Na, már csak épp ez hiányzik nekem! Tele van a palotám
szőnyegekkel, még a kamra is.

- De ez nem akármilyen szőnyeg ám, fiatalur! Csak ráteszi
a lábát, és száz mérföldre repíti.

A herceg megörült: - Megvan hát az ajándék, amely
nekem kell! Menyvit kér érte?

- Száz tallért, se többet se kevesebbet.

- Áll az alku! - mondta a herceg, és leszámolta a száz
tallért. Mihelyt rátette a lábát a szőnyegre, máris he-
gyen-völgyön túl járt, és megérkezett a fogadóba, ahol
megbeszélésük szerint találkoznia kellett testvéreivel
a hatodik hónap végén.

A középső fiu is sok helyütt megfordult, de az u-
tolsó napig nem lelt ajándékára. Akkor aztán találkozott
egy vándorkereskedővel, aki fennhangon kínálta portékáját:

- Távcsövet vegyenek! Messzelátót tessék! Vegyen egyet!
- Mit kezdenék vele! Dugig van a házam távcsövekkel.
- De egy ilyen távcsővel száz mérföldre is elláthat, a falakon keresztül is.

Fölkiáltott erre a herceg: - Hisz ez kell nekem! Mennyit kér érte?

- Kerek száz tallért.
- Itt a száz tallér, adjon egyet!

Zsebrevágta a távcsövet és visszatért a fogadóba. Ott találta bátyját, s aztán együtt várták öccsüket.

A legkisebb fiu már nem remélte, hogy talál ajándéknak valót, mikor a hazafelé vezető uton egy gyümölcsárus-sal találkozott.

- Szőlőt vegyenek! Szalamanna szőlőt! Ki kér belőle? - kiabálta. - Vegyen maga is!
- Miféle szőlőt árul?
- Szalamannának mondják - fordult hozzá a gyümölcsárus.
- Ez a legfinomabb szőlő a világon! Ha egy szemet a halálán lévő szájába tesz, az rögvést erőre kap tőle.
- Csak nem? - hitetlenkedett a herceg. - De hisz akkor azonnal megveszem! Hogy adja?
- Hát bizony ez szemenként megy. Kerek száz tallér, de csak magának.

Háromszáz tallér volt a herceg zsebében, így csak három szemet tudott venni. Egy dobozba rakta, és sietett

bátyjaihoz.

Mindhárman együtt voltak már a fogadóban, s arról beszélgettek, mi minden történt velük.

- Vajon mi ujság lehet otthon? Meg a királylány palotájában? - merengett egyikük.

A középső fiú birodalmuk fővárosa felé fordította távcsövét. Minden úgy volt, mint rendesen. Azután a szomszéd birodalom felé fordult, ahol szerelmesük palotája állott, és hirtelen felkiáltott.

- Jesszusom, mit látok! Orvos... pap... hm... a királylány ágya... Gyorsan testvéreim, rohanjunk, hogy még idejében odaérjünk... Haldoklik.

- Mit tegyünk? Fél száz mérföld az ut.

- Idejében ott leszünk - nyugtatta testvéreit az idősebbik. És már repült is a szőnyeg, egészen a királylány ajtajáig.

A legkisebb elővette a skatulyából a három szem szalamanna szőlőt s a királylány sápadt ajkai közé tett egyet. Erre az fölnyitotta szemét, mire újabb szem szőlőt tett ajkai közé. Azok visszanyerték színüket. Amint a harmadik szemet is lenyelte, a királylány megmozdította karját: meggyógyult.

A legkisebb fiu így szólt: - A királylány az enyém. Szalamanna szőlő nélkül most már halott lenne.

- Nem úgy van az, öcsém! Ha nekem nincs távcsővem, a te bogyóid semmit sem értek volna.

- Enyém a királylány, - mondta a legidősebb. - Csak az én szőnyegemnek köszönhetjük, hogy idejében érkezünk.

Erre még hevesebb vita kerekedett, s a király hogy véget vessen a torzsalkodásnak, elhatározta: egy negyedik kérőhöz adja lányát. Egy negyedikhez aki üres kézzel jött.

Italo Calvino Fiabe italiane c. mesegyűjteményéből fordította, és a bevezetőt írta

Pál József

PA

FOLYÓIRATSZEMLE

Az egyetem Központi Könyvtárában megtalálható számos érdeklődést felkeltő angol nyelvű folyóirat közül néhányra szeretnénk felhívni a figyelmet.

Általános érdeklődésre tarthat számot az

UNESCO COURIER,

amely rendkívül színesen számol be az ENSZ é szervezetének tevékenységéről, vizsgálatairól és eredményeiről. Az októberi szám talán legmegdöbbentőbb cikke a "40 millió gyermekmunkás a világon" című, amely egy 1970-es felmérésre támaszkodik. Kitér a cikkíró arra, hogy ezen elszomorítóan nagyszámu 14-15 év alatti gyermektömeg 90 %-a a fejlődő országokban él; ahol pedig törvény tiltja a gyermekmunkát, ott adoptálás leple alatt fogják a serdülőkorban lévő lányokat házimunkára. A

TIMES LITERARY SUPPLEMENT

az előbbihez közelálló problémának szentelte első oldalát, ahol a "Migration Work and Class" címmel elemzi a nyugat-európai munkásviszonyokat, elsősorban az elmaradottabb országokból bevándorolt vendégmunkások helyzetét, s felveti az ezzel kapcsolatos problémákat.

STUDIO INTERNATIONAL

A modern képzőművészettel foglalkozó angol folyóirat min-

dig gazdagon illusztrált anyaggal jelentkezik és nélkülözhetetlen segítséget nyújt azoknak, akik a mai irányzatok és törekvések között kívánnak tájékozódni. Egy cikket emelek ki a lap tartalmából, amelyik idológiai szélsőségessége ellenére érdeklődésre számíthat, már a cím alapján is: "The Avant Garde Today". A cikk szerzője egy francia avantgard festőiskola céljait, művészi felfogását mutatja be. A következő folyóirat, amit valamivel részletesebben ismertetek, a

CRITICAL QUARTERLY,

amely, mint címe is jelzi elsősorban kritikai írásokat tartalmaz, de megjelennek benne versek és egyéb szépirodalmi művek is. A könyvtárban megtalálható legutolsó számból két írást tartok fontosnak. D. Maxwell mutatja be John Montague költészetét, különös tekintettel a "The Rough Field" című tíz éven át írt poémára, amelynek finom liraiságát az alábbi idézet érzékelteti:

"Secret places
birds' nests, animal paths
ghosts of children hunkering
down nail glistering slopes."

Síme egy rövid részlet: "A Rough Field a /költő/ legkidolgozottabb költeménye, változatos és biztos a szerkesztése, ugyanígy a verselése is. Szempontjai vonzóak és embe-
riek, időnként szenvedélyesek, de sohasem szélsőségesek."

A másik ismertetésre szánt tanulmány Graham Hough elemzése T.S Eliot "Four Quartets" c. művéről: "Vision and Doctrine in Four Quartets", amit két idézettel jellemeznék:

"A Four Quartets-et gyakran nevezik egy, az időről folyó meditációnak, és az elméleti részekről feltételezik, hogy azokban rejlenek a költemény filozófiai problémái..."
Mint Eliot korábbi műveinek legtöbbje a Four Quartets is olyan embrionális részekből fejlődött ki, amelyeket eredetileg nem szánt a költő a végső struktúra tagjainak.

Herczeg Zoltán

A francia lapok közül a

NOUVELLE REVUE FRANCAISE

októberi száma külföldi és francia novellák gyűjteménye lett. Bevezetőjében Marcel Arland beszél a műfaj megkülönböztetett helyzetéről, belső fejlődéséről, a pillanatnyi hangulat és a novella kapcsolatáról. Színes és változatos műveket mutat be brazil /Jorge Amado/, svéd, svájci, angol, kiani, amerikai, szovjet, finn, japán, dán, belga, perui és román íróktól.

SCIENCE ET VIE

Az UNESCO segítségével alapították ezt a lapot; a magyar Élet és Tudomány-ak felel meg. A szociológiai részénél magyar vonatkozású érdekes hírrel találkozhatunk: az IMDT /Institut International de Musique de Danse et Théâtre/ nemzetközi kutatási programot indít a fiatalok művelődéséről. Az IMDT székhelye Bécs, vezetője Vitányi Iván, a budapesti Fólklór Intézet igazgatója. A cikk foglalkozik a beat-pop-rock elterjedésével, a mozgalom terminológiai problémáival. Kimutatják, hogy a "beat" szó más fogalmat takar a különböző országokban. Emellett találhatunk érdekességeket az amerikai energiakrizisről, a színes televízióról, a jövő neveléstanáról.

REVUE DE LITTERATURE COMPARÉE

F. Delay és J. de Labriolle: Márquez és Faulkner c. cikke a két író művészete közötti összefüggések, kritikai viták összegezését adja. Hatalmas vihart kavart az 1967-ben megjelent Száz év magány. Huszezer példány fogyott el egy hónap alatt. Márquez e művének megjelenése után az irodalomtörténészek érdeklődni kezdtek más munkái után is a Faulknerrel való összevetés szempontjából. Erről Marquez így vélekedik: "A kritikusok már majdnem meggyőztek Faulkner könyvemre gyakorolt hatásáról. Az igazság az, hogy már megjelent a könyvem, amikor a kritikusok által feltűzelve Faulknert kezdtem olvasni."

LA NOUVELLE REVUE DES DEUX MONDES

Az 1829-ben alapított folyóirat 1973. évi számai érdekes cikksorozattal lepták meg az olvasókat. Latin-Amerikát mutatják be, főleg annak irodalmát. A januári számban a venezuelai irodalom fejlődését, a februárban Mexikót, az áprilisi Equador irodalmát, a májusi Brazília urbanizációját ismerteti. Jean Descola cikke "Courants littéraires" címmel felhívja a figyelmet a latin-amerikai irodalom jelentőségére. A cikk Peru, Brazília, Mexikó és Argentina irodalmát elemzi. Az ismertetett művek egyszerre fantasztikusak és maiak. Mágikus realizmusuk biztosítja a latin-amerikai irodalom helyét a nagyvilág írásai között.

Schulteis Gyula

Az olasz irodalom és kultúra iránt érdeklődők számára három jelentősebb folyóirat áll rendelkezésre a tanzéki könyvtárban. Az

IL DRAMMA

című lap elsősorban nem irodalmi jellegű, inkább az olasz kulturális élet legújabb eseményeiről ad átfogó képet. A mai olasz színjátszás törekvéseiről és az ezt megvalósíta-

ni igyekvő Gruppo della Rocca, Gruppo Teatro Libero és a Compagnia del Malinteso képviselőivel folytatott beszélgetésről olvashatunk Angelo Lucano cikkében. Tudósít a belgrádi "Fest'73" alkalmával bemutatott filmekről is.

Elismerően ír a nálunk is játszott "Andrej Rubljov"-ról, valamint Visconti "Halál Velencében" című filmjéről.

G. Sibilla pedig az olasz filmek new-yorki sikeréről írva kiemeli Antonioni "Kina" c. dokumentumfilmjét, amelyről a rendező így nyilatkozik:

"Szükségét éreztem, hogy mint pályám kezdetén, most is dokumentum-film-rendezőként közeledjem a valósághoz, közvetlenül, tárgyilagosan. A "Kiná"-ban csak annak a bemutatására szoritkozom, amit láttam, így tehát hiszem, hogy sikerült hűen megmutatnom a kínai paraszt, munkás, - a kínai ember mindennapi életét. Ez tehát a különbség a televízió és a mozi között. Az ember amilyen és amilyennek képzelik." Nemcsak színházról és filmről olvashatunk, hanem képzőművészetről és zenéről is ebben a folyóiratban. Az irodalmi rovatban Santucci "Giosafat" és Sorescu "I nervi esistono" c. darabjának szövegét közlik. A Luigi Russo által alapított

BELFAGOR

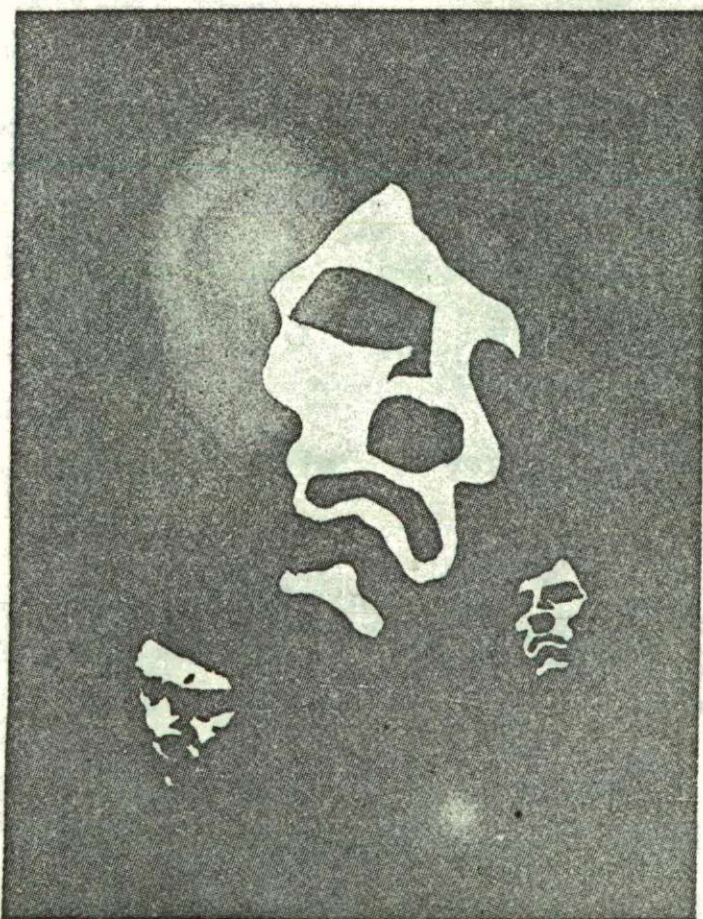
már kimondottan irodalmi profilu lap. Kritikákat, irodalomtörténeti tanulmányokat, jegyzeteket közöl, kortárs írókat mutat be. Utolsó számában pl. Alberto Caroccit, aki

irodelmi munkássága mellett a "Solaria" című lap igazgatója is. Könyvkritikát és ujjban recenziókat is tartalmaz. A tanulmányok közül kiemelkedik L. Derla Foscoloról és a klasszicizmus válságáról írt cikke. Derla szerint "a klasszicizmus válsága nem más, mint egy átmeneti kor krízisének jele, amelyet mélyéig átitat a kultura eszméje és maga a funkció".

A L'ITALIA CHE SCRIVE

című lap , amelyben kritikák, rövid ismertetések jelennek meg az olasz-és világirodalom ma élő íróinak alkotásairól.

Wenner Éva

F. k. : Balog István Gazdasági Főigazgató

Készült a JATE Soksorozító üzemében, Szeged.

Engedélyszám: 501/73

Méret: A/4

Példányszám : 200

F.v.: Lengyel Gábor